

Wyrok z dnia 3 września 2010 r.

I UK 106/10

Ubezpieczonemu, który w dniu zgłoszenia wniosku o wcześniejszą emeryturę na podstawie art. 29 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.), pobierał rentę z tytułu niezdolności do pracy z innego niż pracowniczy tytuł ubezpieczenia społecznego, nie przysługuje prawo do emerytury w niższym wieku emerytalnym, chyba że przez cały okres wymagany do przyznania emerytury podlegał ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy (art. 29 ust. 3 tej ustawy).

Przewodniczący SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca), Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski, Romualda Spyt.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 3 września 2010 r. sprawy z odwołania Wiesława W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w N.S. o emeryturę, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 10 grudnia 2009 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 10 grudnia 2009 r. Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie oddalił apelację ubezpieczonego Wiesława W. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Nowym Sączu z dnia 24 czerwca 2008 r. oddalającego odwołanie ubezpieczonego od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w N.S. z dnia 12 lutego 2009 r. o odmowie prawa do wcześniejszej emerytury.

W sprawie tej ustalono, że ubezpieczony Wiesław W. (urodzony 17 lipca 1946 r.) złożył wniosek o emeryturę w dniu 12 grudnia 2008 r. W okresie do 31 marca

2009 r. pobierał rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy. Wnioskodawca wykazał następujące okresy składkowe i nieskładkowe: od 1 października 1964 r. do 29 marca 1972 r. - studia na AGH w K.; a następnie był zatrudniony: od 1 sierpnia 1972 r. do 31 stycznia 1980 r. w Fabryce Maszyn Wiertniczych „G.” w G.; od 21 września 1976 r. do 30 kwietnia 1978 r. w Spółdzielni Przemysłu Ludowego; od 1 lutego 1980 r. do 31 marca 1980 r. w G. Spółdzielni Pracy w G.; od 8 kwietnia 1980 r. do 31 grudnia 1987 r. w Spółdzielni Kótek Rolniczych w G.; w okresie od 1 stycznia 1988 r. do 15 listopada 1993 r. w Spółdzielni Gospodarczo-Rolniczej w G. W okresie od 18 listopada 1993 r. do 28 lutego 1994 r. pobierał zasiłek dla bezrobotnych. Od 1 marca 1994 r. do 15 marca 2005 r. prowadził działalność gospodarczą FPUH „M.-R.” w G. Ostatnio przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę nie był pracownikiem. Ponadto w okresach: od 16 listopada 1993 r. do 17 listopada 1993 r., od 1 marca 1994 r. do 15 marca 1994 r., od 1 czerwca 2001 r. do 30 września 2004 r. i od 16 marca 2005 r. do 30 września 2005 r. podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników. Ubezpieczony posiada 28 lat, 4 miesiące i 23 dni okresów składkowych, 6 lat 3 miesiące i 3 dni okresów nieskładkowych, co łącznie daje 34 lata 7 miesięcy i 26 dni okresów składkowych i nieskładkowych (po doliczeniu okresu studiów w wymiarze 5,5 roku).

Decyzją z dnia 12 lutego 2009 r. organ rentowy odmówił ubezpieczonemu prawa do emerytury na podstawie art. 29 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, zwanej dalej ustawą o emeryturach i rentach lub ustawą), ponieważ przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę nie był pracownikiem.

Sąd Okręgowy oddalił odwołanie ubezpieczonego od tej decyzji, uznając, że nie spełnia on przesłanki wymaganego stażu ubezpieczeniowego (35 lat) określonej w art. 29 ust. 1 ustawy, skoro legitymuje się łącznym okresem składkowym i nieskładkowym w wymiarze 34 lat, 7 miesięcy i 26 dni, ani przesłanki pozostawania w stosunku pracy bezpośrednio przed złożeniem wniosku o emeryturę z art. 29 ust. 2 ustawy, ponieważ bezpośrednio przed złożeniem wniosku pozostawał w rolniczym ubezpieczeniu społecznym. Także pobieranie renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy nie zwalnia go z konieczności spełnienia przesłanki pozostawania w stosunku pracy bezpośrednio przed dniem złożenia wniosku (art. 29 ust. 2 pkt 1), a jedynie z obowiązku wykazania, że w okresie ostatnich 24 miesięcy podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym pozostawał w stosunku pracy co najmniej przez 6 miesięcy (art. 29 ust. 2 pkt 2).

Sąd Apelacyjny oddalił apelację wnioskodawcy, uznając, że spełnia on co prawda przesłankę stażu ubezpieczeniowego (art. 29 ust. 1 ustawy), gdyż wlicza się do niego okresy podlegania ubezpieczeniu rolniczemu, to jednak nie spełnia obu warunków wynikających z art. 29 ust. 2 pkt 1 i pkt 2 ustawy. Wbrew wymogowi art. 29 ust. 2 pkt 1, ostatnio przed zgłoszeniem wniosku nie był pracownikiem, pozostawał bowiem w ubezpieczeniu rolniczym (od 16 marca 2005 r. do 30 września 2005 r.), a wcześniej (do 15 marca 2005 r.) prowadził działalność gospodarczą. Natomiast fakt, że w dniu zgłoszenia wniosku o emeryturę był uprawniony do renty z tytułu niezdolności do pracy, nie oznacza spełnienia przesłanki z art. 29 ust. 2 pkt 2 ustawy, ponieważ renta taka - równoważąca pozostawanie w stosunku pracy - powinna wynikać z pracowniczego ubezpieczenia społecznego. Pobieranie przez ubezpieczonego renty z tytułu niezdolności do pracy nie było „kontynuacją stosunku pracy, lecz następstwem podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej oraz rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu”, co pozbawia go uprawnienia do emerytury przyznawanej w oparciu o art. 29 ustawy, która ma charakter uprawnienia pochodnego od pracowniczego ubezpieczenia społecznego.

W ocenie tego Sądu, warunek wykazania, że w okresie ostatnich 24 miesięcy podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym pozostawał w stosunku pracy co najmniej przez 6 miesięcy (art. 29 ust. 2 pkt 2) nie musi być spełniony w sytuacji posiadania uprawnienia do renty z tytułu niezdolności do pracy w dniu zgłoszenia wniosku o emeryturę. Obydwa warunki natomiast (art. 29 ust. 2 pkt 1 i pkt 2) wyłączone zostają, gdy przez cały wymagany okres, o którym mowa w art. 29 ust. 1 pkt 1 i 2, ubiegający się o emeryturę podlegał ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy (art. 29 ust. 3). Tego wymogu ubezpieczony nie wypełnił, gdyż nie posiada 35 lat wymaganego stażu pracowniczego.

W skardze kasacyjnej ubezpieczony zarzucił naruszenie prawa materialnego, w szczególności art. 29 ust. 1 i ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, polegające na jego błędnej wykładni i niewłaściwym zastosowaniu i przyjęciu, że nie spełnia przesłanek do nabycia prawa do emerytury. Jako okoliczność uzasadniająca przyjęcie skargi do rozpoznania wskazano występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego oraz potrzebę wykładni art. 29 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w zakresie w jakim określa on prawo do emerytury osób, które w dniu złożenia wniosku o emeryturę były uprawnione do renty z tytułu niezdolności do pracy i które

bezpośrednio przed nabyciem prawa do renty nie podlegały ubezpieczeniu z tytułu pozostawania w stosunku pracy. Zdaniem skarżącego, na gruncie art. 29 ust. 2 tej ustawy przysługiwanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy zwalniało go z konieczności spełnienia przesłanki pozostawania w stosunku pracy ostatnio przed dniem złożenia wniosku o emeryturę lub wykazania, że przysługujące mu prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy wynikało z pracowniczego ubezpieczenia społecznego. Prawo do wcześniejszej emerytury z art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS może nabyć także osoba, która bezpośrednio przed złożeniem wniosku o emeryturę nie była pracownikiem, a podlegała ubezpieczeniu społecznemu w takim zakresie jak pracownik z innego tytułu. Potwierdza to wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2006 r., UK 145/05, zgodnie z którym prawo do emerytury na podstawie art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS może nabyć także ubezpieczony, który w chwili osiągnięcia wieku emerytalnego nie pozostawał w ubezpieczeniu pracowniczym. Ponadto posiadanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, o której mowa w art. 29 ust. 2 pkt 2 *in fine* ustawy, zwalnia ubezpieczonego zarówno od obowiązku bycia pracownikiem „ostatnio przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę” (art. 29 ust. 2 pkt 1), jak również od wykazania pozostawania w stosunku pracy co najmniej przez 6 miesięcy w okresie ostatnich 24 miesięcy podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym (art. 29 ust. 2 pkt 1). Wskazuje na to zarówno wykładnia gramatyczna jak i funkcjonalna wskazanego przepisu. Użycie w nim spójnika „oraz” między pkt 1 i pkt 2 oznacza, że przepis ten wymaga spełnienia jednoczesnego warunków określonych w pkt 1 i pkt 2, „chyba że w dniu zgłoszenia wniosku o emeryturę są uprawnieni do renty z tytułu niezdolności do pracy” (art. 29 ust. 2 pkt 2 *in fine*). Równocześnie nie ma podstaw do przyjęcia, że w rozumieniu art. 29 ust. 2 ustawy prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy musi wynikać z pracowniczego ubezpieczenia społecznego. Taka wykładnia prowadziłaby do dyskryminowania wszystkich osób, które tak jak skarżący posiadają długoletni pracowniczy staż ubezpieczeniowy (ponad 20 lat - od sierpnia 1972 r. do listopada 1993 r.), a z różnych względów w okresie bezpośrednio poprzedzającym nabycie uprawnień rentowych posiadały, nawet chociażby na krótko, ubezpieczenie z innego tytułu (prowadzenia działalności rolniczej i pozarolniczej działalności gospodarczej). W tym zakresie aktualna pozostaje wykładnia dokonana w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 1991 r., III UZP 22/90 (OSNCP 1991 nr 8-9, poz. 99), zgodnie z którą za pracownika uważać należy także byłego pracownika.

W konsekwencji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przyznanie skarżącemu prawa do emerytury oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz skarżącego kosztów postępowania według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego w taryfowej wysokości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie miała usprawiedliwionych podstaw. Została ona oparta wyłącznie na zarzutach błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania przepisów prawa materialnego, tj. art. 29 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach. Oznaczało to związanie Sądu Najwyższego ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), których zresztą skarżący nie kwestionował. Z tych miarodajnych ustaleń wynikało, że skarżący nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy przez cały okres wymagany do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury, o którym mowa w art. 29 ust. 1 pkt 2 w związku z ust. 3 tego przepisu (art. 29 ust. 3 tej ustawy). Wedle twierdzeń skarżącego w całym okresie podlegania ubezpieczeniu społecznemu pozostawał on w ubezpieczeniu pracowniczym jedynie od „sierpnia 1972 r. do listopada 1993 r.”, a zatem przez okres krótszy niż wskazany w art. 29 ust. 1 pkt 2 ustawy. Dlatego do nabycia prawa do spornej emerytury skarżący powinien wykazać spełnienie wymagań określonych w art. 29 ust. 2 analizowanego przepisu. Tych warunków skarżący nie wypełnił ponieważ ostatnio, przed zgłoszeniem wniosku o sporną emeryturę, nie był pracownikiem (art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy), ani w okresie 24 miesięcy podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym nie pozostawał w stosunku pracy przez co najmniej 6 miesięcy, a w dniu zgłoszenia wniosku o sporną emeryturę nie był uprawniony do renty z tytułu niezdolności do pracy z pracowniczego ubezpieczenia społecznego (art. 29 ust. 2 pkt 2), ale z innego tytułu podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Ubezpieczonemu, który w dniu zgłoszenia wniosku o wcześniejszą emeryturę pobierał rentę z tytułu niezdolności do pracy z innego niż pracowniczy tytułu ubezpieczenia społecznego, nie przysługuje prawo do emerytury w niższym wieku emerytalnym z art. 29 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach, chyba że przez cały

wymagany okres, o którym mowa w art. 29 ust. 1 pkt 1 lub 2 ustawy podlegał ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy.

Prawo do wcześniejszej emerytury (w niższym wieku emerytalnym) z art. 29 ustawy o emeryturach i rentach ma charakter wyjątkowej regulacji szczególnej, przez to wymagania do jego ustalenia nie poddają się wykładni rozszerzającej, co oznacza, że prawo do wcześniejszej emerytury może nabyć ubezpieczony, który spełnił warunki wymagane do nabycia tego świadczenia, w tym uzależnione od bycia pracownikiem ostatnio, przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę, lub jeżeli w okresie ostatnich 24 miesięcy podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, pozostawał w stosunku pracy przez co najmniej 6 miesięcy, chyba że w dniu zgłoszenia wniosku o emeryturę był uprawniony do renty z tytułu niezdolności do pracy z pracowniczego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym lub podlegania pracowniczym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Prawo do wcześniejszej emerytury z art. 29 ustawy o emeryturach i rentach jest uzależnione od spełnienia „pracowniczych” wymagań kreujących to prawo, tj. bycia pracownikiem ostatnio przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę (art. 29 ust. 2 pkt 1) oraz podlegania przez co najmniej 6 miesięcy w okresie ostatnich 24 miesięcy podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy, chyba że z tego pracowniczego tytułu pracownik był uprawniony do renty z tytułu „pracowniczej” niezdolności do pracy (art. 29 ust. 2 pkt 2 tej ustawy), albo przez cały wymagany okres, o którym mowa w art. 29 ust. 1 pkt 1 lub 2 podlegał ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy (art. 29 ust. 3 tej ustawy). Skoro skarżący pobierał rentę z niepracowniczego tytułu niezdolności do pracy, bo - wedle ustaleń zaskarżonego wyroku - „w następstwie podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej oraz rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu”, to ostatnim tytułem podlegania przezeń ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym nie był stosunek pracy ani nie pozostawał on w stosunku pracy przez co najmniej 6 miesięcy w okresie ostatnich 24 miesięcy podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, od których zależy przyznanie prawa do wcześniejszej emerytury przez ubezpieczonych, którzy przez cały wymagany okres, o którym mowa w art. 29 ust. 1 pkt 1 lub 2, nie podlegali ubezpieczeniu społecznemu lub

ubezpieceniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy (art. 29 ust. 3 tej ustawy). Omawianych wymagań nie wyłącza ani nie „równoważy” uprawnienie do renty z niepracowniczego tytułu niezdolności do pracy, która - wedle miarodajnych ustaleń - nie była przyznana z tytułu niezdolności do pracy w ramach stosunku pracy i w okresach wymienionych w art. 29 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach. Do nabycia spornej wcześniejszej emerytury skarżący wprawdzie nie musiał być pracownikiem w dniu składania wniosku o emeryturę, ale do jej przyznania powinien spełnić „pracownicze” wymagania, od których poddany analizie art. 29 ustawy o emeryturach i rentach uzależnia prawo do spornej emerytury, z których w szczególności wywodzi się stanowisko, że renta z tytułu niezdolności do pracy, o której mowa w art. 29 ust. 2 pkt 2 *in fine* tej ustawy, powinna wynikać z pracowniczego tytułu ubezpieczenia społecznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2008 r., II UK 326/07, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 301).

Sąd Najwyższy nie podzielił także twierdzenia skargi kasacyjnej, jakoby okresy pozostawania „w pracowniczym stosunku ubezpieczenia dłużej niż okresy ubezpieczenia z innego tytułu”, które wszakże nie wypełniają ustawowo wskazanych w art. 29 ustawy o emeryturach i rentach przesłanek warunkujących nabycie prawa do wcześniejszej emerytury, dyskryminują ubezpieczonych, którzy „posiadają długoletni pracowniczy staż ubezpieczeniowy, a z różnych względów w okresie poprzedzającym nabycie uprawnień rentowych posiadały, nawet chociażby na krótko ubezpieczenie z innego tytułu”, jeżeli ubezpieczeni nie spełnili poddanych analizie „pracowniczych”, tj. szczególnych wymagań kreujących prawo do wcześniejszej emerytury według art. 29 ustawy o emeryturach i rentach. Warto zasygnalizować, że Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 12 września 2000 r., K 1/00 (OTK 2000 nr 6, poz. 185) uznał, że art. 29 ustawy o emeryturach i rentach jest zgodny z art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w części, w jakiej nie przewiduje prawa do wcześniejszej emerytury dla ubezpieczonych, którzy przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę objęci byli ubezpieczeniami społecznymi z innego tytułu niż stosunek pracy, co potwierdza przyjętą przez Sąd Najwyższy wykładnię tego przepisu dla potrzeb rozpoznanej sprawy. Z powyższego wynika, że prawo do wcześniejszej emerytury z art. 29 ustawy co do zasady wymaga spełnienia warunków wynikających z pracowniczego tytułu podlegania ubezpieceniom emerytalnemu lub rentowym.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy wyrokował jak w sentencji w zgodzie z art. 398¹⁴ k.p.c.

=====